

Onderzoek – Advies – Management

Sport en Bewegen in het MBO

Meting 2012

Marieke de Groot

Paul Duijvestijn

RAPPORT

Sport en Bewegen in het MBO

Meting 2012

Marieke de Groot
Paul Duijvestijn

Met medewerking van:
Manja Abraham

Amsterdam, 5 juli 2012

Marieke de Groot
Onderzoeker
mdegroot@dsp-groep.nl

Paul Duijvestijn
Senior adviseur/onderzoeker
pduijvestijn@dsp-groep.nl

Inhoud

1	Inleiding	4
1.1	Aanleiding en doel	4
1.2	Methodische opzet	5
1.3	Respons	6
1.4	Opbouw rapport (leeswijzer)	6
2	Visie en beleid	7
2.1	Verankering van bewegen en sport in het cvb-beleid	7
2.2	Verankering in beleid van sectoren, clusters en domeinen	8
2.3	Verankering in OER en/of studiegids van opleidingen	8
2.4	Waarom investeren mbo-instellingen in bewegen en sport?	9
3	Beweeg- en sportaanbod	10
3.1	Hebben mbo-instellingen <i>een</i> beweeg- en sportaanbod?	10
3.2	Welk deel van de BOL-studenten haalt de vijfprocentnorm?	11
3.3	Wat is de omvang van het beweeg- en sportaanbod voor BOL-studenten, die de vijfprocentnorm <i>niet</i> halen?	15
3.4	Welk deel van de BBL-studenten haalt de vijfprocentnorm?	16
4	Randvoorwaarden	17
4.1	Niveau en omvang van het kader voor bewegen en sport	17
4.2	Eigen versus externe sportaccommodaties	18
4.3	Financiering van het beweeg- en sportaanbod	18
5	Plannen en knelpunten	20
5.1	Concrete plannen van mbo-instellingen	20
5.2	Te verwachten knelpunten	21
6	Conclusies en aanbevelingen	22

1 Inleiding

In opdracht van de MBO Raad, platform bewegen en sport, doet DSP-groep periodiek onderzoek naar de positie van bewegen en sport in het middelbaar beroepsonderwijs (mbo). Dit rapport doet verslag van de uitkomsten van de meting, die in het voorjaar 2012 plaatsvond en inzicht geeft in de situatie rond bewegen en sport in het studiejaar 2011-2012. Deze meting is het vervolg op metingen in 2006, 2008, 2010 en 2011. Net als het onderzoek in de jaren 2010 en 2011 geldt de meting in 2012 tevens als toetsing van de doelen en resultaten van het VWS-beleidskader Sport, Bewegen en Onderwijs, dat zich onder meer richt op versterking van bewegen en sport in het mbo. Het voorliggende rapport geldt als afsluiting hiervan. Om die reden kijken we, meer nog dan voorgaande jaren, naar de ontwikkeling en 'eindstand'.

In dit eerste inleidende hoofdstuk gaan we achtereenvolgens in op de aanleiding en het doel van de monitor, de methodische opzet van het onderzoek, de respons en tenslotte de opbouw van deze rapportage (leeswijzer).

1.1 Aanleiding en doel

In het mbo is bewegen en sport, sinds de invoering van de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB) in 1996, niet langer opgenomen in de kwalificatiestructuur. Dat betekent dat mbo-instellingen zelf kunnen bepalen of, en zo ja, hoeveel aandacht zij eraan besteden en op welke manier. Dit binnen de vrije ruimte en/of de beroeps- en burgerschapscompetenties. In het verlengde hiervan pleit de MBO Raad, platform bewegen en sport, al jaren voor meer structurele aandacht voor bewegen en sport binnen het mbo. Niet alleen omdat op die manier een bijdrage geleverd kan worden aan vitaal werknemerschap van een enorm aantal aanstaande beroepskrachten (het mbo heeft een bereik van meer dan een half miljoen studenten), maar ook omdat juist in het mbo veel leerlingen onvoldoende actief zijn.

Het rijk ondersteunt dit pleidooi en neemt sinds 2009, vanuit het genoemde VWS-beleidskader Sport, Bewegen en Onderwijs, de gedeeltelijke financiering van een sportcoördinator op zich voor een periode van drie schooljaren. In het laatste jaar (schooljaar 2011-2012) maken 41 mbo-instellingen gebruik van de impuls. Dat zijn er twee meer dan in het schooljaar 2010-2011.

Doelen en streefresultaten beleidskader

Doel van het genoemde beleidskader en de bijbehorende impuls is om in drie jaar tijd (september 2009 - juli 2012) bewegen, sport en vitaliteit een structurele plek te geven in het onderwijsprogramma van minimaal vijftig mbo-instellingen, met als streefresultaten:

- In 2012 bestaat per leerjaar vijf procent van de contacttijd (onderwijstijd minus de BPV- c.q. stagetijd) uit bewegen en sport, voor zowel BOL- als BBL-leerlingen¹.
- Dit is structureel verankerd in het Onderwijs Examen Reglement (OER) en/of in de studiegids van de opleidingen.

Noot ¹ BOL staat voor Beroepsopleidende Leerweg. Voor BOL-studenten bestaat 20 tot 59 procent van de onderwijstijd uit Beroeps Praktijk Vorming (BPV), kortweg stage genoemd. BBL staat voor Beroepsbegeleidende Leerweg. Voor BBL-studenten beslaat de BPV 80 procent.

Doel van de monitor

Het monitoronderzoek, dat DSP-groep uitvoert, is bedoeld om de resultaten van het beleidskader te volgen en om vast te kunnen stellen of de activiteiten binnen het beleidskader de bedoelde effecten hebben gehad. De resultaten van de monitor kunnen tevens als input dienen voor het bijstellen van de doelstellingen en/of de uitvoering van de deelprojecten tijdens de looptijd van het beleidskader. Om die reden vindt gedurende de looptijd van het beleidskader een jaarlijkse meting plaats. Bijkomend doel van de monitor is om mbo-instellingen bewust te maken van het belang van bewegen en sport en hen te stimuleren het aanbod uit te breiden. De mbo-instellingen krijgen als het ware een spiegel voorgehouden door hun te laten zien waar zij staan ten opzichte van andere instellingen aangaande bewegen en sport. Deze vergelijking zet de sterke en zwakke kanten van de eigen organisatie in perspectief en brengt verbetermogelijkheden in beeld. Het maakt duidelijk op welke aspecten het beweeg- en sportbeleid van een instelling kan worden versterkt.

1.2 Methodische opzet

Voor het onderzoek in 2012 is wederom gebruik gemaakt van een webenquête in combinatie met een telefonische enquête. Hieronder gaan we kort in op de wijze waarop beide methoden zijn ingezet. Tevens staan we stil bij de belangrijkste wijzigingen ten opzichte van de vorige meetmomenten. Tenslotte benoemen we enkele kanttekeningen bij het onderzoek.

Webenquête

Alle 66 mbo-instellingen in Nederland zijn per email benaderd om deel te nemen aan de web-enquête, bestaande uit 15 vragen aangaande hun visie en beleid rond bewegen en sport, het aanbod, de randvoorwaarden en hun plannen. De email met link naar de enquête is gestuurd naar de centrale sportcoördinator van de mbo's.² Na twee weken is een herinneringsemail gestuurd.

Telefonische enquête

Om de respons te verhogen zijn alle niet reagerende mbo-instellingen benaderd met het verzoek de enquête alsnog in te vullen. In een aantal gevallen is de enquête telefonisch afgenomen. De belangrijkste reden voor het niet invullen van de webenquête is tijdgebrek: 'Ik ben er simpelweg niet aan toegekomen.' Een andere veelgenoemde reden is dat het verzoek van de webenquête bij een algemeen adres was binnenkomen en daardoor bleef liggen. Dit waren veelal de instellingen zonder beweeg- en sportaanbod. Sommige instellingen zonder beweeg- en sportaanbod hadden de enquête niet ingevuld omdat ze geen aanbod hebben.

Kanttekeningen

Op deze plaats is het van belang te benadrukken dat de onderzoeksgegevens zijn gebaseerd op de opgave en schattingen van de mbo-instellingen zelf c.q. de betreffende sportcoördinatoren. Daarbij kan sprake zijn van enige subjectiviteit. Een tweede kanttekening betreft de wijze van operationalisering van het beweeg- en sportaanbod. Om de vragenlijst behapbaar te houden

Noot ² Daarbij kreeg deze centrale coördinator het verzoek om, indien nodig, informatie in te winnen over het beweeg- en sportaanbod bij collega's van andere locaties en opleidingsclusters binnen de instelling. Van 8 mbo-instellingen was geen centrale coördinator bekend en is de email gestuurd naar een algemeen infoadres.

hebben we respondenten in de eerste twee metingen – in aansluiting op het centrale doel van het beleidskader – alleen gevraagd aan te geven welk deel van de studenten van hun instelling de zogeheten vijfprocentnorm al dan niet haalt. Bedacht moet echter worden dat ook instellingen, die deze norm niet halen, wel degelijk een beweeg- en sportaanbod kunnen hebben voor hun studenten. Mbo-instellingen kunnen immers ook al aardig op weg zijn of voor een deel van de studenten dicht tegen de norm aanzitten. In voorgaande metingen bleef deze nuancering buiten beschouwing. Dit jaar is er een vraag toegevoegd om deze nuancering wel in beeld te krijgen.

1.3 Respons

Uiteindelijk hebben 62 van de 66 benaderde mbo-instellingen meegewerkt aan het onderzoek: een respons van 94 procent. Op basis daarvan kunnen betrouwbare uitspraken worden gedaan over de overallsituatie rond bewegen en sport in het mbo in het studiejaar 2011-2012. Zie tabel 1 voor een volledig overzicht.

Tabel 1 Overzicht respons

	Gesubsidieerde mbo-instellingen	Niet-gesubsidieerde mbo-instellingen	Totaal
Respons	40	22	62
Non-respons	1	3	4
Totaal	41	25	66

1.4 Opbouw rapport (leeswijzer)

Na dit inleidende hoofdstuk volgen vier hoofdstukken (2 tot en met 5), waarin we de feitelijke onderzoeksresultaten presenteren. Verschillen tussen gesubsidieerde en niet-gesubsidieerde instellingen komen hier aan bod. Om veranderingen en ontwikkelingen zichtbaar te maken vindt daarnaast steeds een vergelijking plaats met resultaten in voorgaande jaren: hoofdzakelijk met de metingen in 2010 en 2011, maar waar mogelijk ook met de meting in 2008, omdat die feitelijk als nulmeting kan worden beschouwd; dit was immers de laatste meting vóór introductie van het beleidskader en de subsidieregeling.

Hoofdstuk 2 gaat in op de visie en het beleid van mbo-instellingen op het gebied van bewegen en sport: in hoeverre is het thema opgenomen in beleidsdocumenten en in Onderwijs- en Examen-Regelingen (OER) en/of studiegidsen van opleidingen? Vervolgens maakt hoofdstuk 3 duidelijk in hoeverre het beweeg- en sportaanbod de afgelopen is toegenomen, zowel binnen BOL als BBL. Hoofdstuk 4 behandelt de belangrijkste en beschikbare randvoorwaarden voor bewegen en sport: kader, accommodaties en financiën. Hoofdstuk 5 gaat in op de concrete plannen van de mbo-instellingen: is uitbreiding van het beweeg- en sportaanbod aan de orde? En zo ja, wat zijn de verwachte knelpunten daarbij?

Hoofdstuk 6 biedt tenslotte plaats voor conclusies en aanbevelingen. Omdat de belangrijkste resultaten hier nog eens worden samengevat, kan de snelle lezer volstaan met dit hoofdstuk.

2 Visie en beleid

Sinds het verdwijnen van bewegen en sport uit de mbo-kwalificatiestructuur ligt de keuze om hier al dan niet in te investeren bij het college van bestuur (cvb) van mbo-instellingen en/of bij de resultaat- en budgetverantwoordelijke directies en opleidingsteams. In dit hoofdstuk staan we stil bij de vraag in hoeverre mbo-instellingen het thema bewegen en sport hebben verankerd in hun beleid en zo ja waarom. In de vorige rapportage (meetjaar 2010-2011) hebben we voorzichtig geconcludeerd dat opname van bewegen, sport, vitaliteit en/of gezondheid in centrale beleidsdocumenten ertoe leidt dat deze thema's ook vaker in sector-, cluster- en domeinplannen wordt opgenomen.

2.1 Verankering van bewegen en sport in het cvb-beleid

“Er wordt bij ons gezocht naar een combinatie tussen leefstijl-bewegen-loopbaan oriëntatie en begeleiding om duurzame verankering te waarborgen.”

Het College van Bestuur (cvb) van mbo-instellingen legt haar missie, visie en centrale beleid vast in een of meerdere beleidsdocumenten; bijvoorbeeld een visiedocument, de missie statement en/of het meerjarenbeleidsplan. Dergelijke documenten hebben gemiddeld een looptijd van vijf jaar. Het thema bewegen, sport en vitaliteit heeft daar in 2012 steeds vaker een plek in gekregen. Op iets meer dan de helft van alle mbo's is het thema inmiddels verankerd in centrale beleidsdocumenten. Ten opzichte van het eerste meetjaar is dat een stijging van 9 procent. De daling in het tweede meetjaar is te verklaren doordat de groep gesubsidieerde instellingen sterk groeide (van 29 naar 39). Deze 'nieuwkomers' waren wellicht aan het begin van hun traject al wel bezig om bewegen en sport verankerd te krijgen in centrale beleidsdocumenten, maar zoiets kost tijd.

Bij een aantal mbo-instellingen (11%) is de sportcoördinator niet op de hoogte van (en mogelijk ook niet bezig met) verankering van bewegen en sport op cvb-niveau.

Figuur 1 Verankering van bewegen en sport in centrale beleidsdocumenten

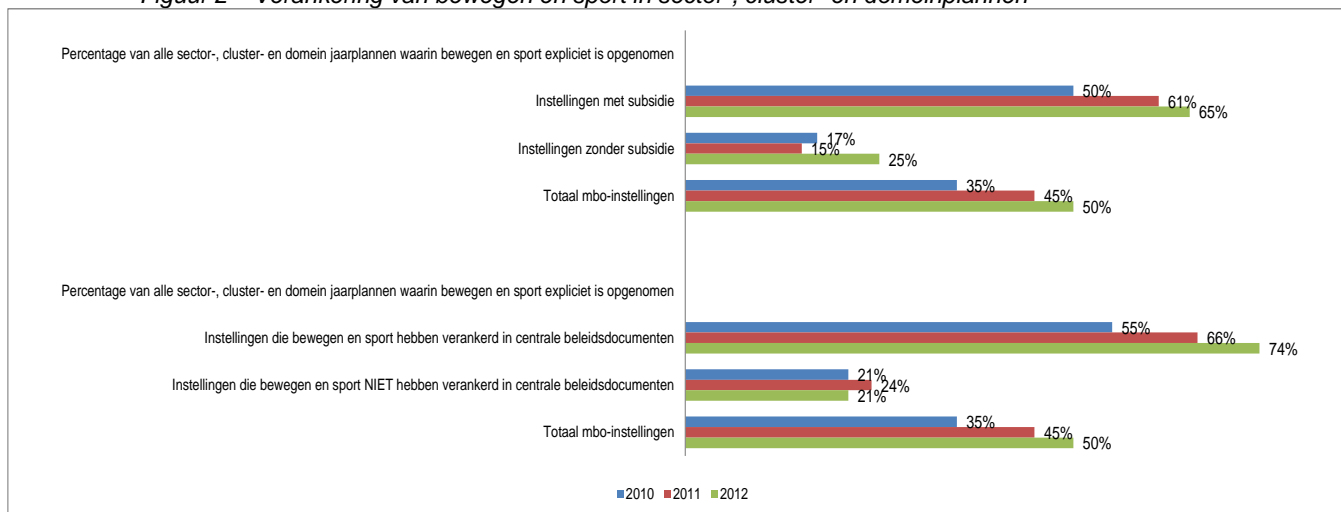
2.2 Verankering in beleid van sectoren, clusters en domeinen

“Sport heeft bij ons op school een bescheiden doch wel goed verankerde plaats gekregen.”

Mbo-instellingen bestaan vaak uit verschillende sectoren, clusters en/of domeinen met elk een eigen directie en ook eigen visie- en beleidsdocumenten. Dergelijke documenten hebben doorgaans een looptijd van drie jaar.

Op sector-, cluster- en domeinniveau is sprake van een gestage toename van de verankering: zie Figuur 2. Anno 2012 is er in precies de helft van de sector-, cluster- en domeinplannen aandacht voor bewegen, sport en vitaliteit. Ten opzichte van het eerste meetjaar is dat een stijging van 15 procent. In de onderste helft van Figuur 2 is te zien dat de stijging vrijwel geheel is toe te schrijven aan mbo-instellingen, die de thema's ook op centraal niveau hebben verankerd. Kortom: opname van bewegen, sport en vitaliteit in cvb-documenten leidt ertoe dat er ook binnen sector-, cluster- en domeinplannen aandacht voor komt.

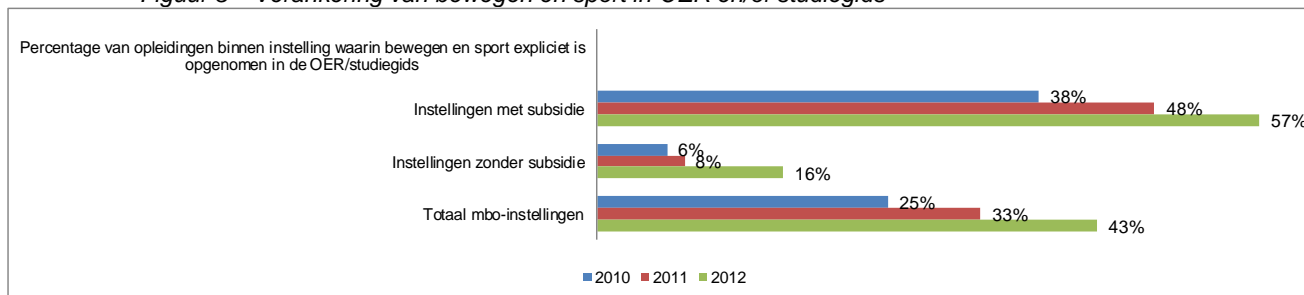
Figuur 2 Verankering van bewegen en sport in sector-, cluster- en domeinplannen

2.3 Verankering in OER en/of studiegids van opleidingen

Ook op het laagste niveau, dat van de opleidingen, is het thema bewegen, sport en vitaliteit de afgelopen jaren meer en meer verankerd. Anno 2012 heeft het thema een expliciete plek in de OER en/of studiegids van 43 procent van alle opleidingen, waar dat in 2010 nog voor een kwart van de opleidingen gold.

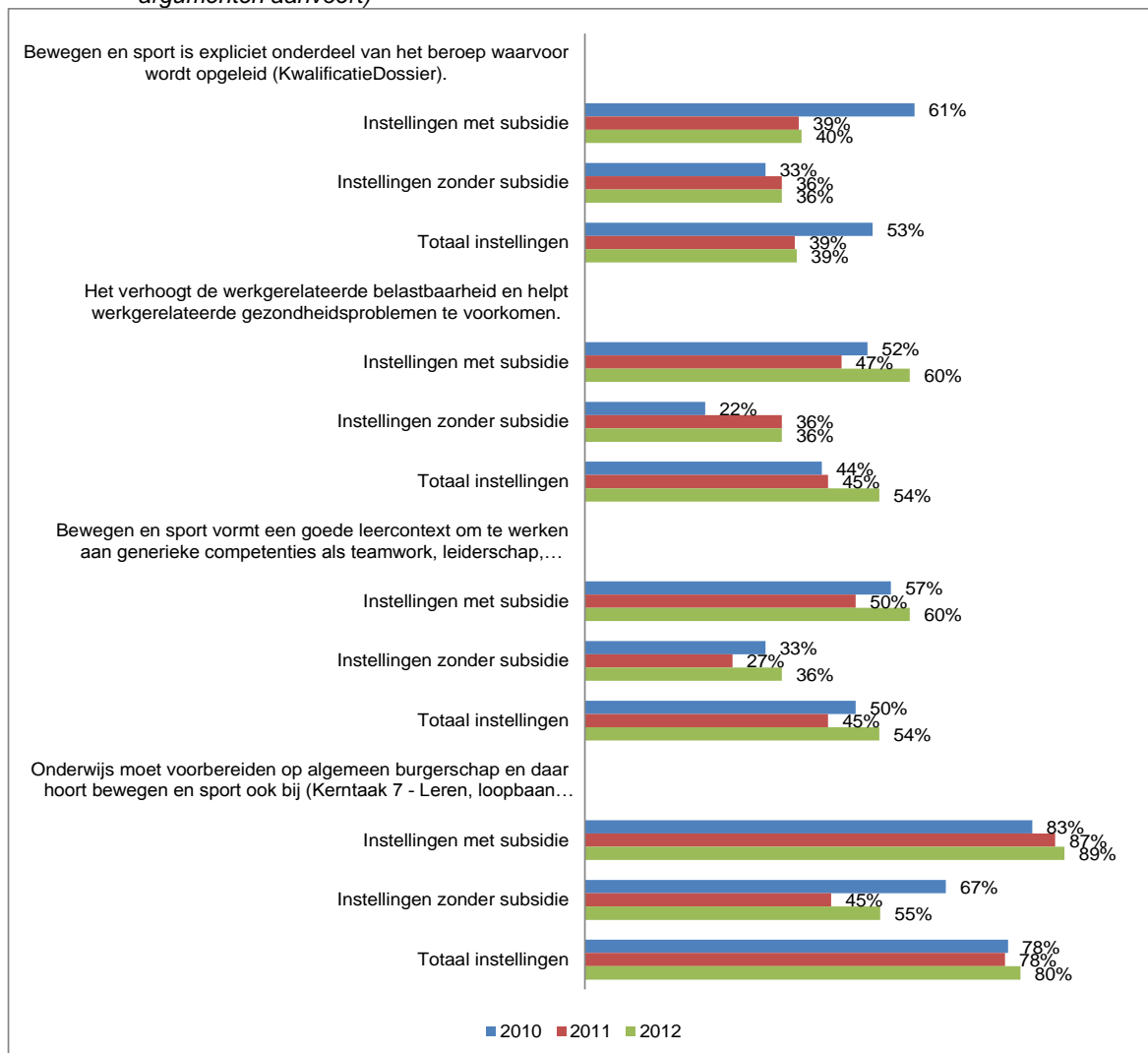
Figuur 3 Verankering van bewegen en sport in OER en/of studiegids

2.4 Waarom investeren mbo-instellingen in bewegen en sport?

Mbo-instellingen hebben verschillende redenen om te investeren in bewegen en sport. Veruit het belangrijkste argument (80%) is en blijft dat onderwijs moet voorbereiden op algemeen burgerschap (kerntaak 7); bewegen en sport hoort daar ook bij. Dat sport de werkgerelateerde belastbaarheid verhoogt (54%) en kan bijdragen aan de ontwikkeling van generieke competenties als samenwerking en verantwoordelijkheid (54%) zijn ook veel gehoorde argumenten. Tenslotte benoemt 39 procent dat bewegen en sport in een of meer opleidingen ook gewoon expliciet onderdeel vormt van het kwalificatiedossier.

Figuur 4 Argumenten voor beleidsmatige inzet bewegen en sport (percentage mbo-instellingen dat deze argumenten aanvoert)

3 Beweeg- en sportaanbod

Dit hoofdstuk gaat in op het daadwerkelijke sport- en beweegaanbod van de mbo-instellingen.

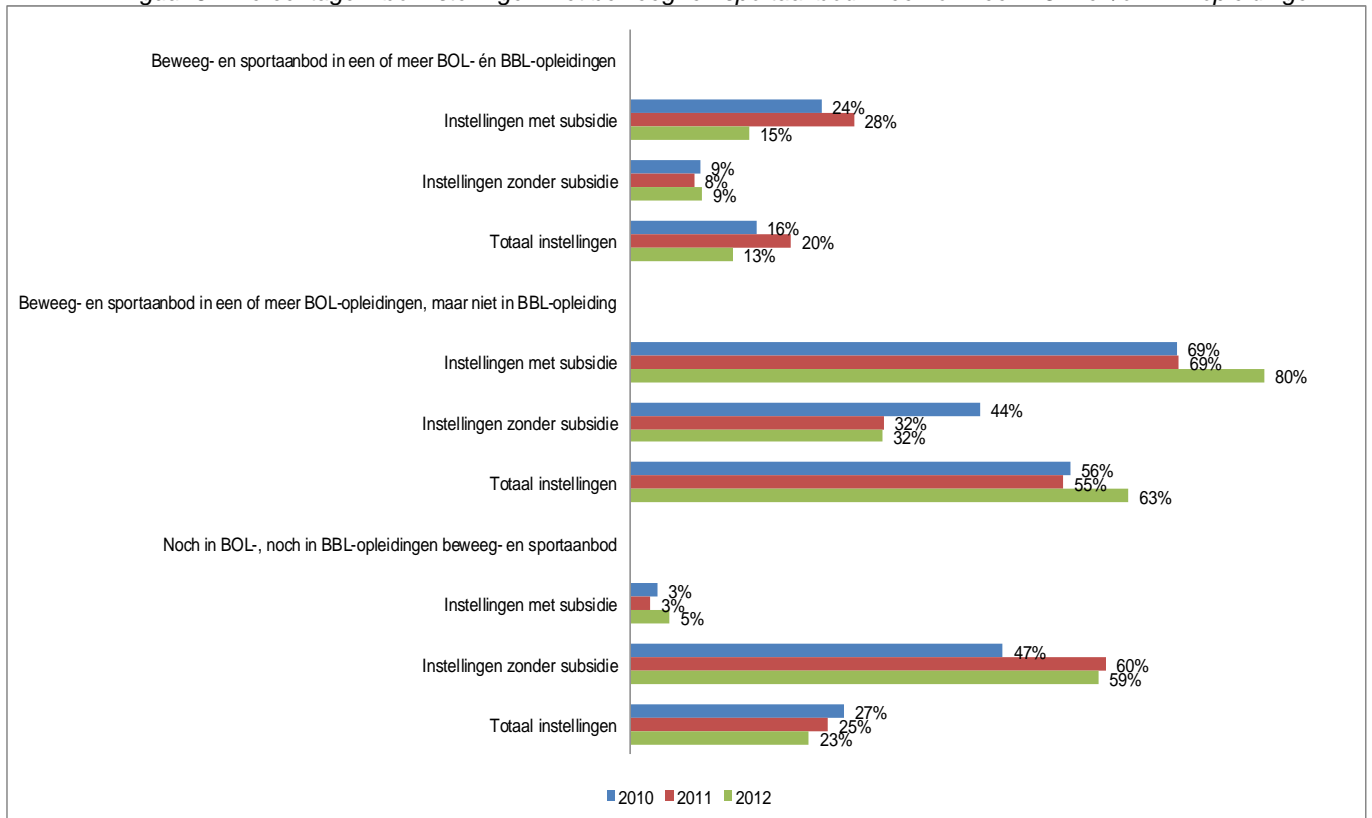
Vragen die daarbij aan bod komen zijn:

- Hoeveel mbo-instellingen hebben een beweeg- en sportaanbod?
- Wat is de omvang en het bereik van dat aanbod?
- Hoeveel BOL- en BBL-studenten halen de vijfprocentnorm?
- Leidt beleidsmatige verankering tot meer studenten die de vijfprocentnorm halen?
- Bestaan er verschillen tussen leerniveaus voor wat betreft bewegen en sport?

3.1 Hebben mbo-instellingen een beweeg- en sportaanbod?

Het aantal mbo-instellingen dat *iets* doet op het gebied van bewegen en sport is de afgelopen drie jaar heel licht gestegen: van 73 procent in 2010 naar 77 procent in 2012. De stijging is vooral te zien binnen de BOL-opleidingen. Het lijkt erop dat mbo-instellingen en dan met name de gesubsidieerde instellingen, het beweeg- en sportaanbod meer en meer zijn gaan richten op BOL om daar maximaal resultaat te behalen. Anno 2012 heeft nog maar 13 procent van de instellingen een beweeg- en sportaanbod dat zich richt op BOL én BBL. Zie Figuur 5.

Figuur 5 Percentage mbo-instellingen met beweeg- en sportaanbod in een of meer BOL- en/of BBL-opleidingen

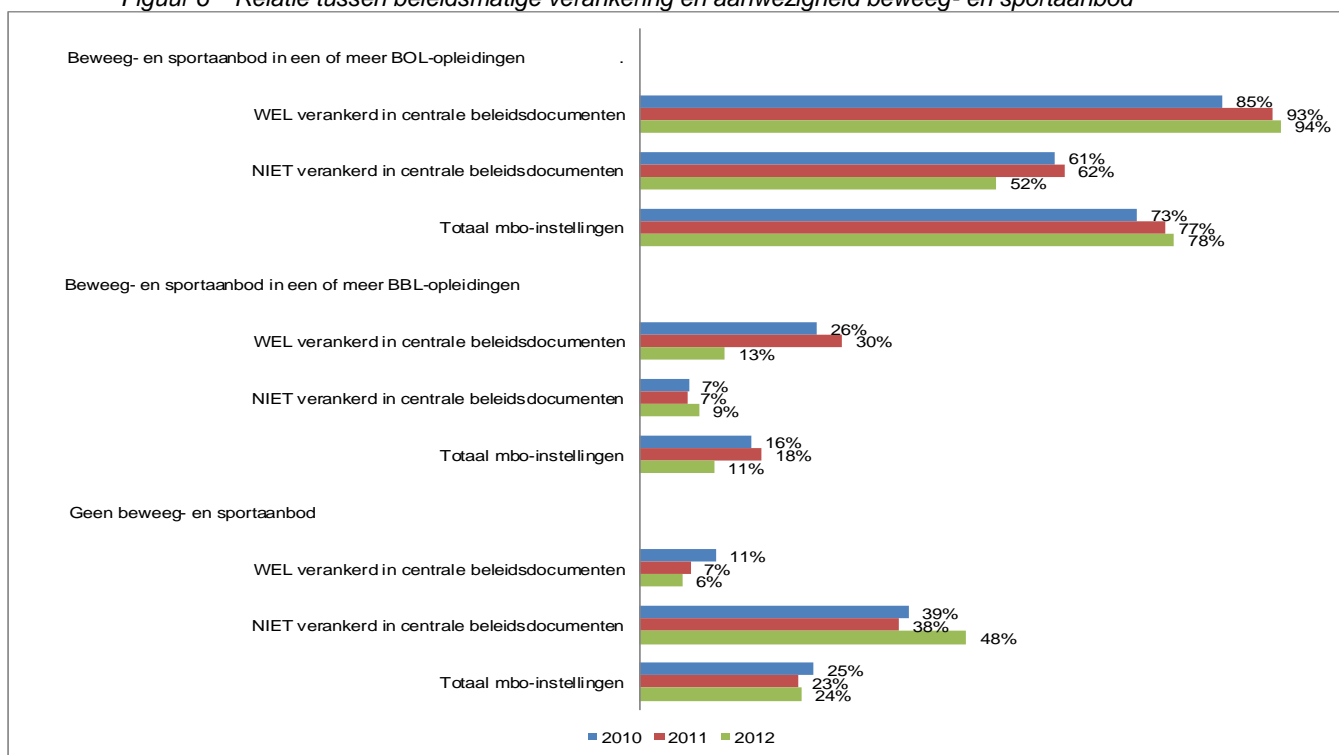

Op de vraag of het beweeg- en sportaanbod over het algemeen is toegenomen sinds 2008 geeft drie kwart van de mbo-instellingen een positief antwoord. De mate waarin het beweeg- en sportaanbod is toegenomen varieert echter sterk: zie daarvoor 3.2, 3.3 en 3.4.

Hebben mbo-instellingen, die bewegen en sport beleidsmatig hebben verankerd, vaker een beweeg- en sportaanbod?

Beleidsmatig verankering heeft, logischerwijs, een positief effect op het beweeg- en sportaanbod. Ongeveer de helft van de mbo-instellingen, die bewegen en sport *niet* hebben opgenomen in centrale beleidsdocumenten, heeft een aanbod voor BOL. Wanneer die verankering er wel is, is er bijna altijd een beweeg- en sportaanbod (94%). Voor BBL geldt eenzelfde verband, hoewel het sport- en beweegaanbod daar in zijn algemeenheid is teruggelopen: zie ook 3.3.

Figuur 6 Relatie tussen beleidsmatige verankering en aanwezigheid beweeg- en sportaanbod

3.2 Welk deel van de BOL-studenten haalt de vijfprocentnorm?

Vijfprocentnorm

Vanuit de impuls voor het MBO is het streven sinds 2009 dat elk leerjaar vijf procent van de contacttijd (onderwijstijd minus de BPV- c.q. stagetijd) bestaat uit bewegen en sport. Dat komt neer op 1 klokuur per week, als de student niet op stage is. De norm geldt voor alle leerjaren en voor zowel BOL- als BBL-opleidingen.

Om te kunnen bepalen welk deel van de studenten de vijfprocentnorm haalt hebben we de mbo-instellingen gevraagd om bij benadering per leerjaar aan te geven:

- hoeveel procent van alle BOL- resp. BBL-studenten de vijfprocentnorm haalt;
- hoeveel procent van hen de vijfprocentnorm niet haalt;
- van welk percentage dit niet bekend is.

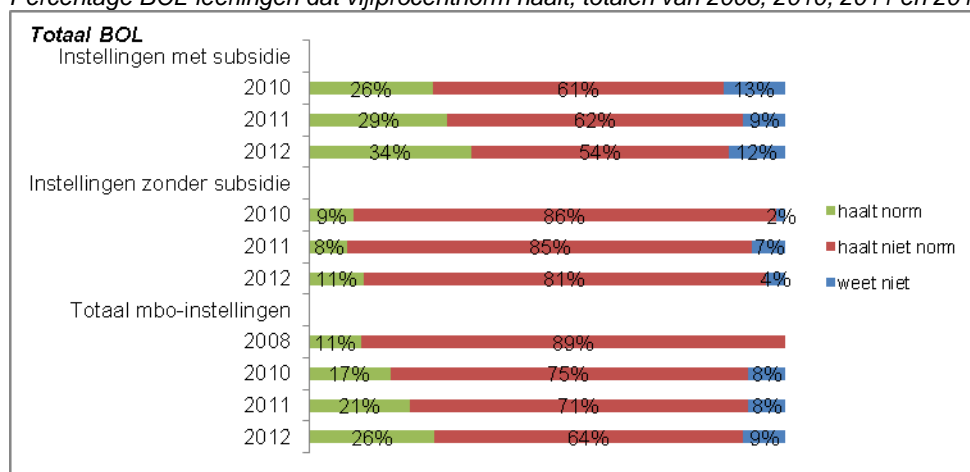
Vergelijking met cijfers meetjaar 2008

Cijfers omtrent de vijfprocentnorm zijn beschikbaar voor de meetjaren 2010, 2011 en 2012. Om ook een vergelijking te maken met de periode vóór de impuls³ is tevens een vergelijking gemaakt met de resultaten van het meetjaar 2008. Destijds is niet naar de vijfprocentnorm gevraagd, maar naar de jaarlijkse urenomvang van het verplichte beweeg- en sportaanbod. In de hierna weergegeven cijfers en figuren wordt ervan uitgegaan dat ≥ 40 verplichte sporturen per jaar (vraagstelling in 2008) gelijk staat aan het behalen van de vijfprocentnorm (vraagstelling in 2012).

BOL-totaal: sterke toename van percentage leerlingen dat vijfprocentnorm haalt

Het aandeel BOL-studenten, dat de vijfprocentnorm haalt, is de afgelopen jaren gestaag toegenomen: van 11 procent in 2008, via 17 procent in 2010 en 21 procent in 2011, naar 26 procent in 2012. Omgerekend halen nu ruim 86.000 van de circa 332.000 BOL-studenten de norm. Daaronder bevinden zich vooral studenten van gesubsidieerde mbo-instellingen; van hen haalt anno 2012 ruim een op de drie de norm. Zie Figuur 7.

Figuur 7 Percentage BOL-leerlingen dat vijfprocentnorm haalt; totalen van 2008, 2010, 2011 en 2012

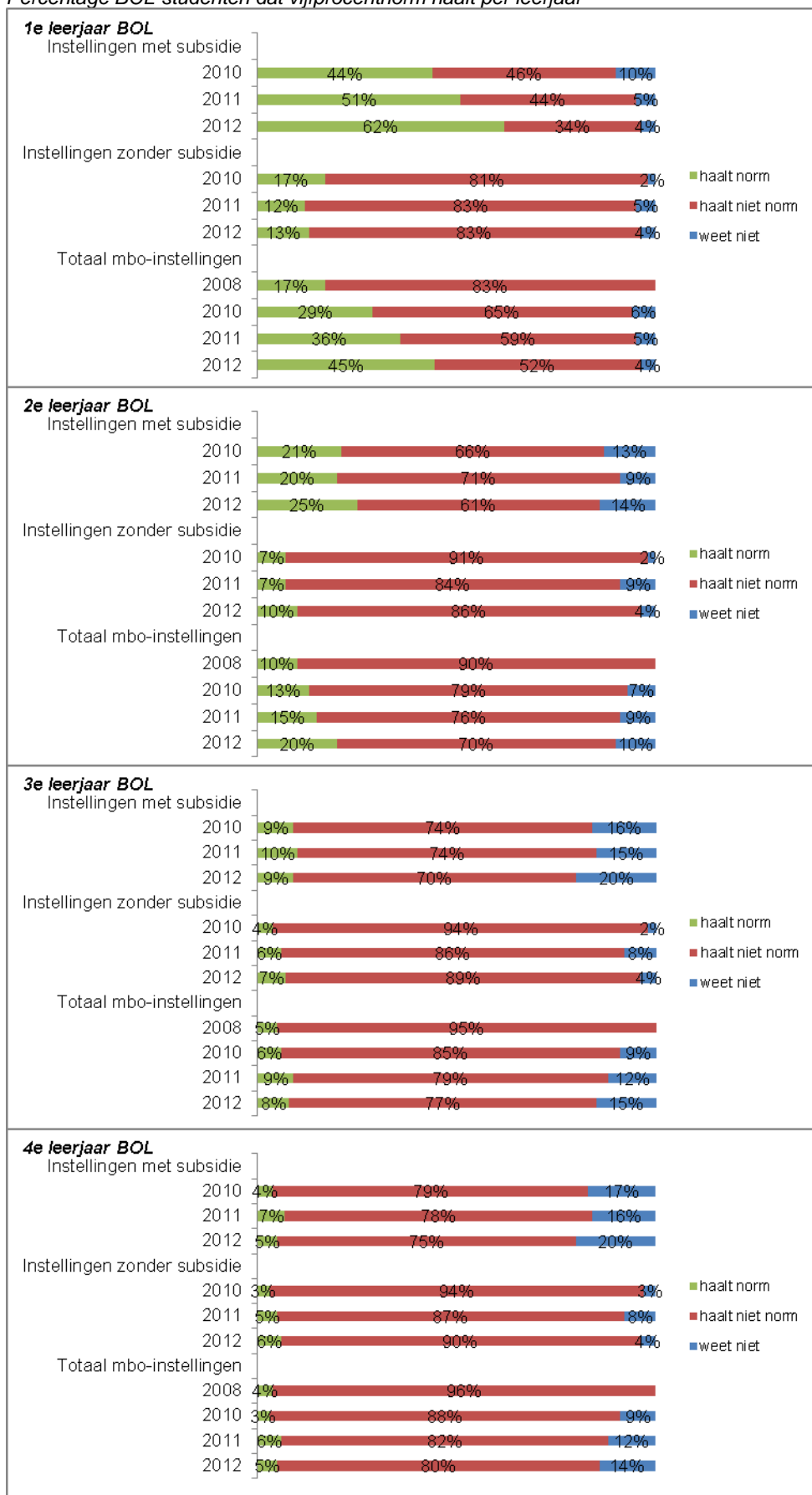

Toename vooral in eerste twee leerjaren

In vergelijking met de nulmeting in 2008 blijkt het percentage BOL-studenten dat de vijfprocentnorm behaalt in 2012 voor alle leerjaren gestegen: zie Figuur 8. Met name in het eerste leerjaar is de stijging groot: van 17 naar 45 procent (een toename van 28%). In tegenstelling tot de andere leerjaren komt de stijging hier geheel voor rekening van de gesubsidieerde instellingen: zij hebben fors geïnvesteerd in het beweeg- en sportaanbod voor eerstejaars studenten. Het tweede leerjaar laat een verdubbeling zien van het aantal BOL-studenten dat de vijfprocentnorm haalt: van 10 procent in 2008 naar 20 procent in 2012. In leerjaar 3 (van 5 naar 8%) en 4 (van 4 naar 5%) is de stijging bescheiden. De stijging in deze leerjaren komt bovendien vrijwel geheel op het conto van de niet-gesubsidieerde instellingen. Ook daaruit kan worden afgeleid dat de gesubsidieerde mbo's zich hebben gefocust op een beweeg- en sportaanbod voor de eerste twee leerjaren BOL.

Noot 3 Bij de meting in 2010 was de impuls voor het mbo al een half jaar in uitvoering. Om die reden kan de meting in 2008 als eigenlijke nulmeting worden beschouwd. Zie ook 1.4.

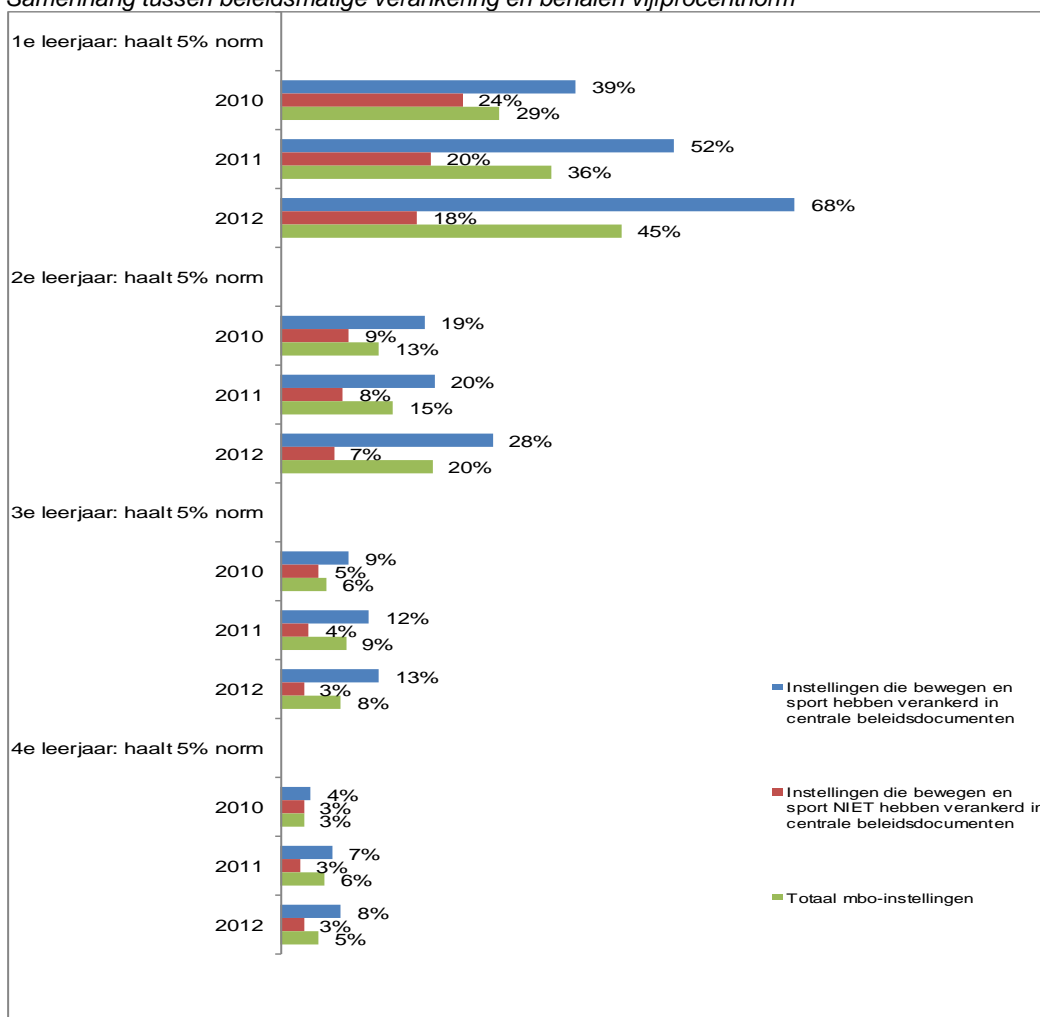
Figuur 8 Percentage BOL-studenten dat vijfprocentnorm haalt per leerjaar

Samenhang tussen beleidsmatige verankering en behalen vijfprocentnorm

Beleidsmatige verankering blijkt van groot belang voor het behalen van de vijfprocentnorm. Figuur 9 maakt duidelijk dat studenten van mbo-instellingen, die bewegen en sport hebben verankerd in centrale beleidsdocumenten, veel vaker de vijfprocentnorm halen dan studenten van mbo's waar dat niet het geval is. Dat verband wordt in de loop van de jaren steeds sterker. Om een voorbeeld te noemen: anno 2012 haalt maar liefst 68 procent van de eerstejaars studenten de norm op mbo-instellingen met beleidsmatige verankering op centraal niveau, waar dat op mbo's zonder beleidsmatige verankering maar voor 18 procent van de eerstejaars geldt. Zie Figuur 9.

Figuur 9 Samenhang tussen beleidsmatige verankering en behalen vijfprocentnorm

Middelgrote mbo-instellingen scoren goed

Het totale studentenaantal van mbo-instellingen varieert van enkele tientallen tot meer dan 20.000 en alles wat daar tussenin zit. De vraag is of de grootte van de mbo-instelling van invloed is op het behalen van de vijfprocentnorm. In de top tien van beste scorende mbo-instellingen op de vijfprocentnorm bevindt zich één kleine mbo (<400) en verder vooral middelgrote mbo's (tussen de 2.800 en 9.600 studenten). Verondersteld wordt dat middelgrote instellingen voldoende slagkracht hebben om veranderingen in gang te zetten en tegelijkertijd organisatorisch nog net klein genoeg zijn om die veranderingen instellingsbreed uit te rollen.

3.3 Wat is de omvang van het beweeg- en sportaanbod voor BOL-studenten, die de vijfprocentnorm *niet* halen?

“We zijn dit jaar gestart met bewegingsaanbod (drie sportdagen), testdagen en bewustwording bij leerlingen en personeel. Tevens wordt de Test je leefstijl test afgenomen!”

Figuur 7 laat zien dat 26 procent van alle BOL-studenten in Nederland de vijfprocentnorm haalt. Dat wil echter niet zeggen dat de resterende 74 procent niets aan bewegen en sport op school doet. Het betekent dat zij de gestelde vijf procent niet halen, maar mogelijk komt een deel van deze groep wel in de buurt daarvan.

Om die reden is de mbo-instellingen in 2012 tevens gevraagd om aan te geven hoe ver de studenten, die de vijf procent niet halen, van de norm af zitten. Voor meer dan de helft (56%) van de BOL-studenten, die niet aan de vijfprocentnorm komen, is er wel degelijk een beweeg- en sportaanbod op school. Het aanbod varieert echter van 1 tot 39 uur op jaarbasis. 7 procent haalt de norm van 40 uur op jaarbasis bijna. Zie Tabel 2.

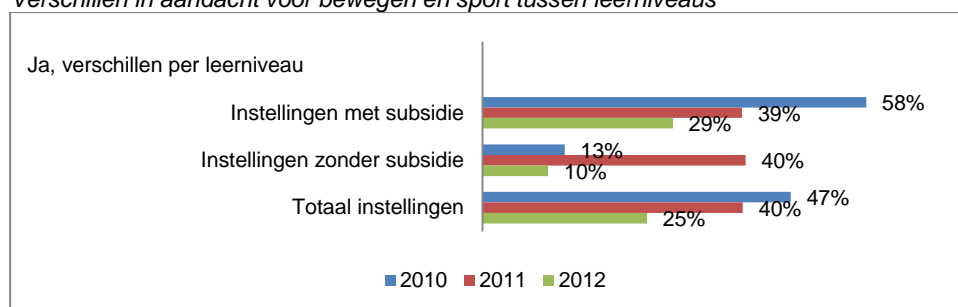
Tabel 2 Overzicht beweeg- en sportaanbod onder vijfprocentnorm

Uren op jaarbasis	0 uur	1-9 uur	10-19 uur	20-29 uur	30-39 uur	Totaal
Wel subsidie	41%	18%	17%	15%	9%	100%
Geen subsidie	58%	22%	20%	0%	0%	100%
Totaal mbo-instellingen	44%	19%	17%	13%	7%	100%

Verschillen tussen leerniveaus

Anno 2012 geeft nog maar een kwart van de mbo-instellingen aan dat er tussen de leerniveaus verschillen bestaan in de omvang van het beweeg- en sportaanbod. In 2010 was dat nog 47 procent. Het leerniveau speelt, kortom, een steeds minder grote rol. Zie Figuur 10.

Figuur 10 Verschillen in aandacht voor bewegen en sport tussen leerniveaus

Wanneer er sprake is van een verschil in aanbod tussen leerniveaus vertaalt zich dat doorgaans in meer aandacht voor bewegen en sport op niveau 1 en 2:

- “Het is een van de weinige instrumenten om deze leerlingen te motiveren.”
- “Bewegen wordt bij deze groepen meer vanzelfsprekend gevonden dan bij de overige groepen.”
- “binnen de AKA en zorgtrajecten is er meer aandacht voor bewegen als middel.”

3.4 Welk deel van de BBL-studenten haalt de vijfprocentnorm?

Van de BBL-studenten haalt in 2012 niet meer dan 2 procent de vijfprocentnorm. Omgerekend gaat het om circa 3.000 van de bijna 160.000 BBL-studenten. Ten opzichte van 2010 is er sprake van een lichte stijging, want toen haalde nog maar 1 procent de norm. De gesubsidieerde mbo's doen het met 3 procent iets beter dan gemiddeld. Zie Figuur 12.

Figuur 11 Percentage BBL-leerlingen dat vijfprocentnorm behaald, totalen van 2010, 2011 en 2012

Net als in voorgaande jaren bevinden zich ook in 2012 onder de studenten die aan de vijfprocentnorm voldoen alleen eerste- en tweedejaars. In het derde en vierde leerjaar wordt door geen enkele BBL-student de vijfprocentnorm behaald.

Weinig aandacht voor bewegen en sport binnen BBL-opleidingen

Ook los van de vijfprocentnorm blijkt er de afgelopen relatief weinig aandacht voor bewegen en sport binnen BBL-opleidingen. De vraag of het beweeg- en sportaanbod voor BBL-studenten in zijn algemeen is toegenomen sinds 2008 is door slechts 9 mbo-instellingen beantwoord; drie daarvan spreken van een toename, de overige zes niet.

Een andere indicator is het aantal mbo-instellingen, waarvan tenminste een deel van de BBL-studenten de vijfprocentnorm behaalt. In 2012 gaat het om slechts 6 mbo-instellingen. Daarmee is dit aantal weer terug op het niveau van 2010. In 2011 ging het nog om 12 instellingen. Eens te meer een vingerwijzing dat de focus voor wat betreft bewegen en sport meer en meer wordt gelegd op (het eerste en tweede leerjaar van) BOL-opleidingen.

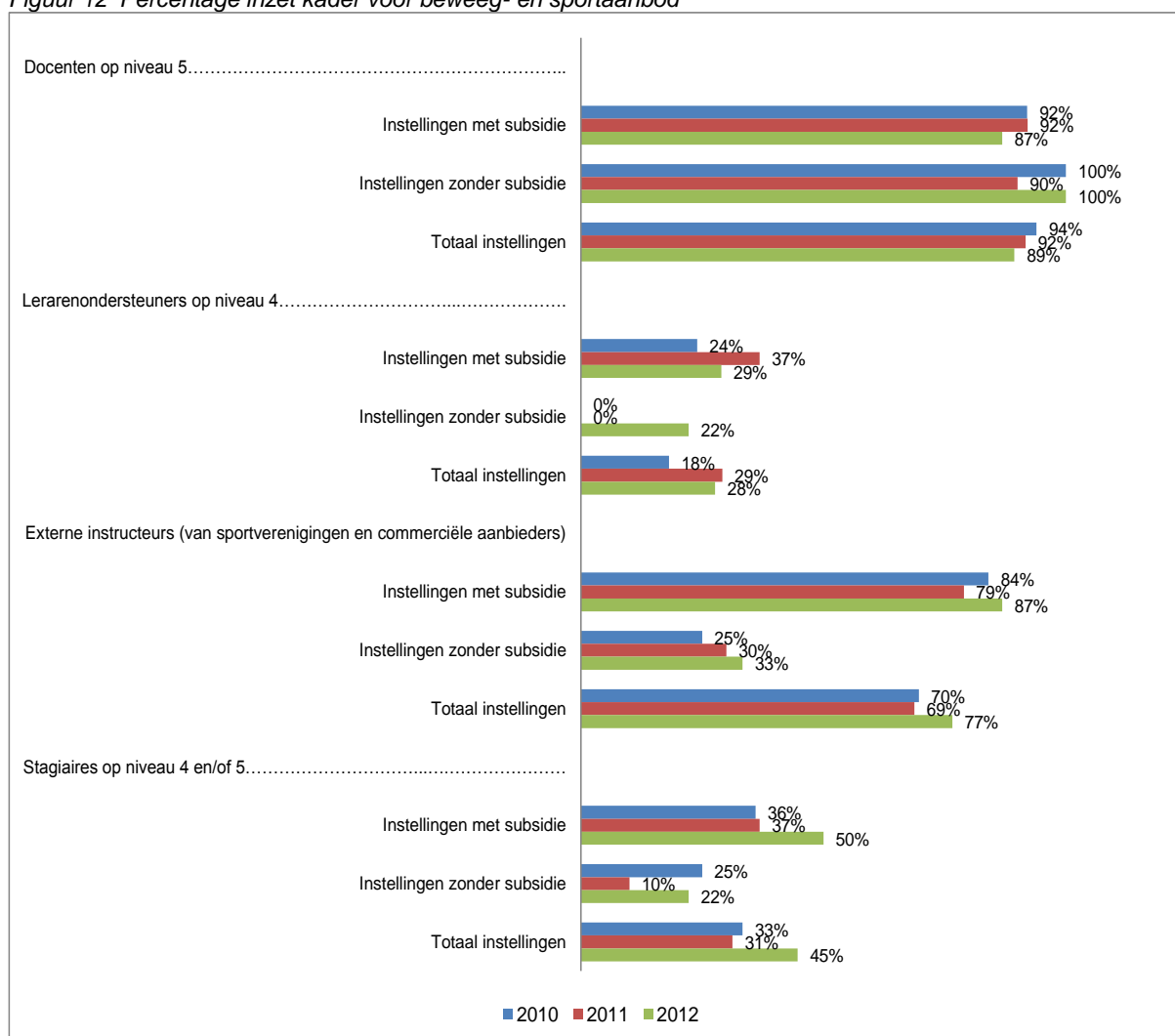
4 Randvoorwaarden

Om beweeg- en sportaanbod te kunnen aanbieden moeten mbo-instellingen beschikken over en/of gebruik kunnen maken van voldoende en deskundig personeel, goede accommodaties en voldoende budget. In dit hoofdstuk zetten we de huidige situatie met betrekking tot deze randvoorwaarden op een rij.

4.1 Niveau en omvang van het kader voor bewegen en sport

Anno 2012 wordt het leeuwendeel van het beweeg- en sportaanbod bij mbo-instellingen verzorgd door docenten op niveau 5 (89%) en instructeurs van externe sportaanbieders (77%). Dat was in 2010 ook al het geval, maar het aandeel van externe sportinstructeurs is licht toegenomen. Ook de inzet van stagiaires (45% in 2012 tegen 33% in 2010) en lerarenondersteuners op niveau 4 (28% resp. 18%) is toegenomen. Zie Figuur 12.

Figuur 12 Percentage inzet kader voor beweeg- en sportaanbod

Formatie voor bewegen en sport

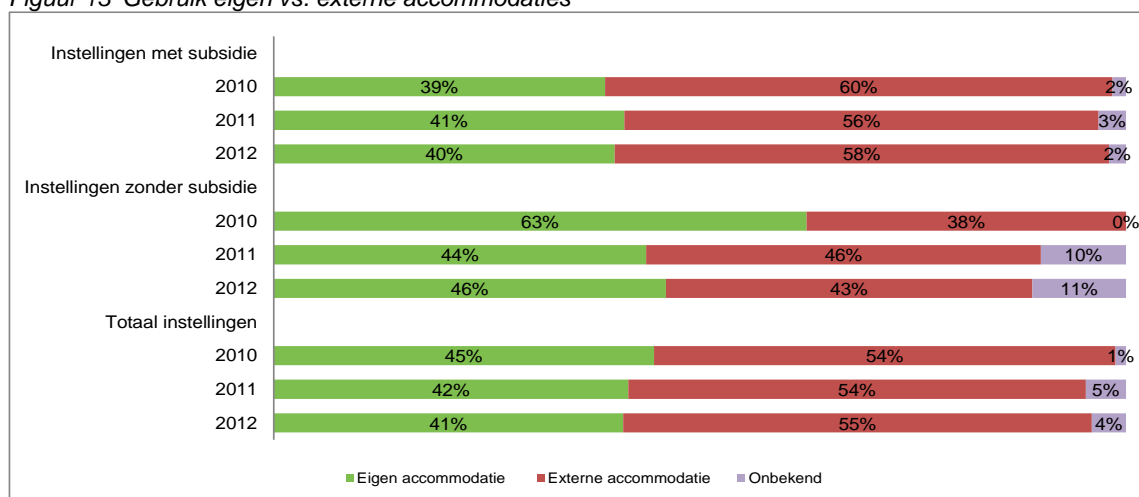
Gemiddeld hebben mbo-instellingen, wanneer zij over een beweeg- en sportaanbod beschikken, circa 1 fte aan beweeg- en sportmedewerkers per 1.000 studenten. Dat is exclusief de inzet van externe instructeurs. Ten opzichte van 2010 is er in 2012 nauwelijks iets veranderd in de beschikbare formatie voor bewegen en sport. Op elke 1.000 studenten gaat het gemiddeld om 0.6 fte docenten op niveau 5, 0.2 fte lerarenondersteuners op niveau 4 en 0.2 fte aan stagiaires op niveau 4/5.

4.2 Eigen versus externe sportaccommodaties

“Het blijft een probleem om studenten van de leslocatie naar de sportlocatie te krijgen.”

Het merendeel van de beweeg- en sporturen vindt plaats in externe accommodaties (55%), die eigendom zijn van en beheerd worden door de gemeente, sportverenigingen of commerciële partijen. Ten opzichte van 2010 is het aandeel van externe accommodaties licht toegenomen: zie Figuur 13.

Figuur 13 Gebruik eigen vs. externe accommodaties

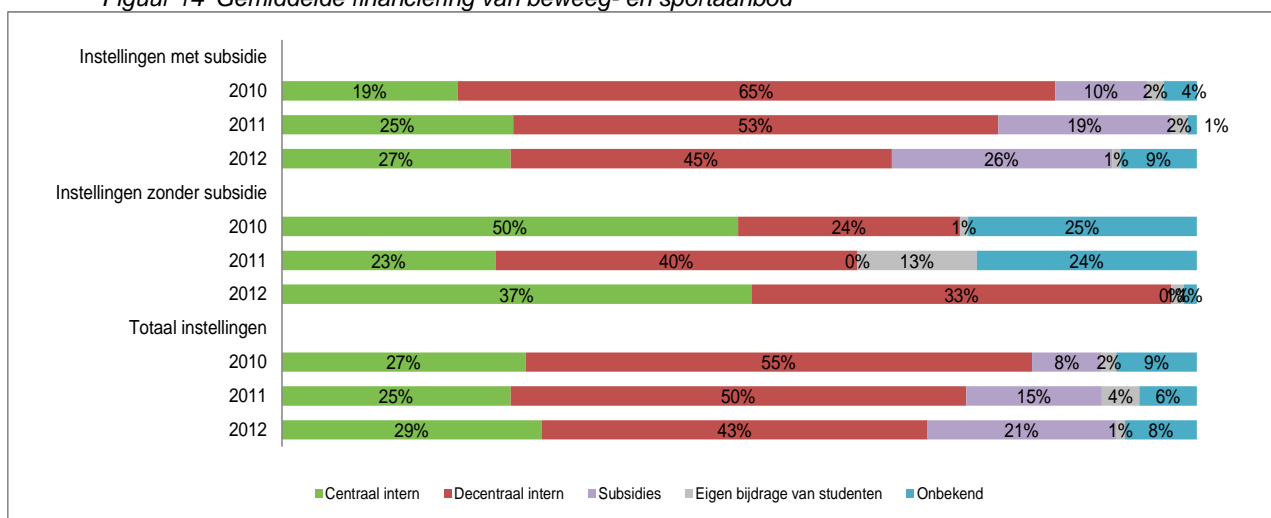
4.3 Financiering van het beweeg- en sportaanbod

Veel mbo-instellingen geven aan dat de positie van bewegen en sport wegens bezuinigingen ter discussie staat:

- *“De bezuinigingen in het onderwijs hebben ertoe geleid dat alle activiteiten met sport zijn gestopt.”*
- *“Op dit moment is er ten gevolge van een bezuinigingsoperatie de neiging om bewegen ‘makkelijk’ minder belangrijk te vinden. Er ontstaat een spanningsveld tussen strategische uitgangspunten en financiële mogelijkheden.”*
- *“Door het CvB en directie wordt momenteel overwogen om het volledige beweeg- en sportprogramma stop te zetten, wegens bezuinigingen. Er wordt wel gekeken naar mogelijkheden om het programma in enige andere vorm te continueren.”*

Ten opzichte van 2010 zijn de decentrale directies minder gaan bijdragen aan bewegen en sport: van 55 naar 43 procent. Subsidies zijn belangrijker geworden (van 8 naar 21%). Dat laatste is te verklaren doordat de groep gesubsidieerde instellingen flink is gegroeid in de afgelopen 3 jaar (nu 41 mbo-instellingen). Vanuit centrale middelen is er door de jaren heen niet veel meer besteed aan het beweeg- en sportaanbod, een minimale toename van 2 procent. De eigen bijdrage van studenten is iets afgenomen van 4 procent in 2011 naar 1 procent in 2012. Sponsoring was ook een antwoordmogelijkheid maar is door geen van de mbo-instellingen aangemerkt als inkomstenbron. Zie Figuur 14.

Figuur 14 Gemiddelde financiering van beweeg- en sportaanbod

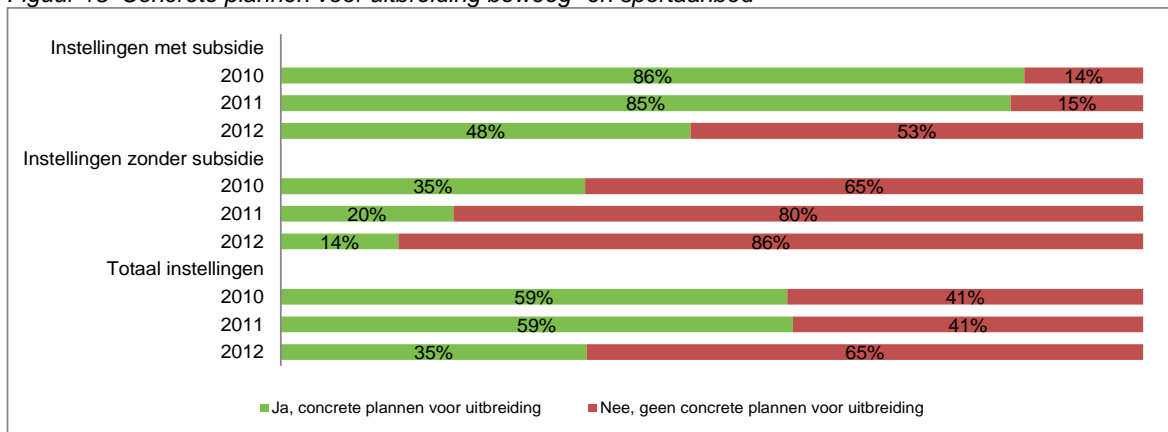
5 Plannen en knelpunten

In dit hoofdstuk komen de plannen van de mbo-instellingen op het gebied van bewegen en sport aan bod, evenals knelpunten.

5.1 Concrete plannen van mbo-instellingen

Waar in voorgaande jaren 6 op de 10 mbo-instellingen plannen had om het beweeg- en sportaanbod uit te breiden, geldt dat in 2012 voor nog maar een derde. De afname in concrete plannen is wellicht te verklaren doordat de subsidiegelden in het kader van de huidige regeling aflopen en onzekerheid bestaat over de voortgang op dit terrein. Een andere mogelijke verklaring is, is dat de mbo-instellingen die serieuze plannen hebben met het beweeg- en sportaanbod in de voorgaande jaren al zijn gestart met hun plannen en nu inzetten op verankering en continuering in plaats van nieuwe projecten op te zetten.

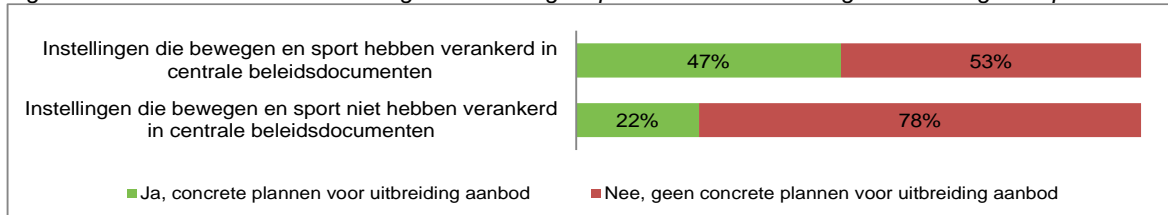
Figuur 15 Concrete plannen voor uitbreiding beweeg- en sportaanbod

Beleidsmatige verankering leidt tot meer plannen

Mbo-instellingen die bewegen en sport centraal hebben verankerd hebben beduidend vaker plannen om het beweeg- en sportaanbod uit te breiden dan mbo-instellingen die het thema niet hebben opgenomen in centrale beleidsdocumenten: 47 respectievelijk 22 procent. Zie Figuur 16.

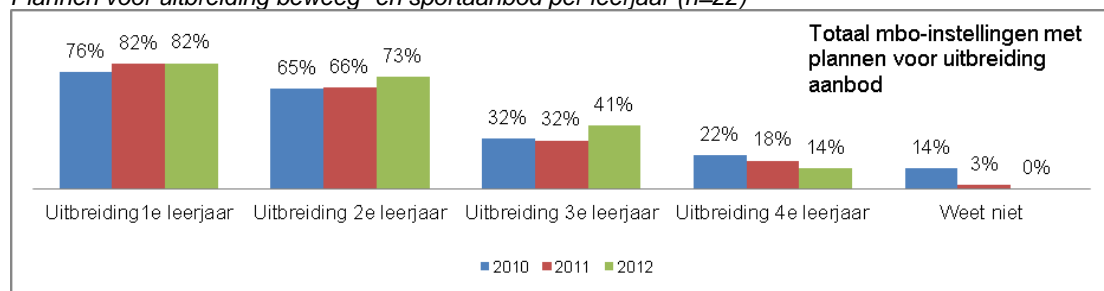
Figuur 16 Relatie tussen beleidsmatige verankering en plannen voor uitbreiding van beweeg- en sportaanbod

Uitbreiding per leerjaar

De 22 mbo-instellingen, die plannen hebben om het beweeg- en sportaanbod uit te breiden, richten zich – meer nog dan voorheen – vooral op het eerste (82%) en tweede (73%) leerjaar. Zie Figuur 17.

Figuur 17 Plannen voor uitbreiding beweeg- en sportaanbod per leerjaar (n=22)

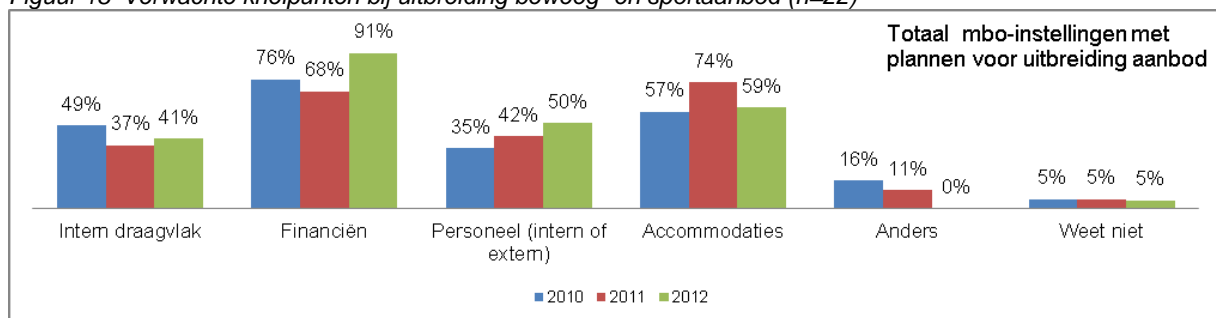

5.2 Te verwachten knelpunten

“Verdere uitbreiding c.q. continuering is afhankelijk van de beschikbare middelen. Zolang er geen duidelijke keuze gemaakt wordt door de politiek zal sport en bewegen de sluitpost van de begroting vormen.”

Met het aflopen van de subsidieregeling worden de grootste problemen voor de toekomst van het beweeg- en sportaanbod voorzien op het gebied van financiën: maar liefst 91 procent van de mbo-instellingen met plannen noemt dit een knelpunt. Accommodaties blijft ook een veel genoemd knelpunt (59%), evenals de beschikbaarheid van personeel (50%). Zie Figuur 18.

Figuur 18 Verwachte knelpunten bij uitbreiding beweeg- en sportaanbod (n=22)

6 Conclusies en aanbevelingen

Doel van het beleidskader Sport Bewegen en Onderwijs en de bijbehorende impuls voor het mbo is om in drie jaar tijd bewegen, sport en vitaliteit een structurele plek te geven in het onderwijsprogramma van minimaal vijftig mbo-instellingen, met als streefresultaten:

- In 2012 is per leerjaar vijf procent van de contacttijd (onderwijstijd minus de BPV- c.q. stagetijd) voor zowel BOL- als BBL-studenten gericht op bewegen en sport.
- Dit is structureel verankerd in het Onderwijs Examen Reglement (OER) en/of studiegids van de opleidingen.

Nu de driejarige impuls ten einde loopt is het moment aangebroken om de balans op te maken, met bovenstaande streefresultaten als aandachtspunten. In dit hoofdstuk vatten we de belangrijkste bevindingen samen. Tevens volgt een aantal aanbevelingen om de plek van bewegen en sport in het mbo ook na de impuls te blijven verstevigen.

Betrouwbaar beeld

De door DSP-groep uitgevoerde monitor geeft zicht op de actuele situatie rond bewegen en sport in het mbo en biedt tevens een vergelijking met voorgaande jaren. De resultaten zijn gebaseerd op een enquête, die in alle meetjaren een zeer hoge respons kende. Het laatste meetjaar vormde hierop geen uitzondering: in 2012 hebben 62 van de 66 mbo-instellingen in het onderzoek geparticipeerd: een respons van 94 procent. Op basis daarvan kan een betrouwbaar beeld worden geschetst van de situatie rond bewegen en sport in het mbo.

Gestage groei van structureel beweeg- en sportaanbod in mbo

De monitorcijfers laten zien dat er, sinds 2008, sprake is van een duidelijke en gestage toename in het beweeg- en sportaanbod binnen het mbo. 41 van de 66 mbo's heeft zich aangesloten bij de impuls. Dat is minder dan de vijftig vooraf beoogde instellingen, maar ook binnen de meeste niet-gesubsidieerde instellingen is er wel degelijk structurele aandacht voor bewegen, sport en vitaliteit. Van alle BOL-studenten voldoet inmiddels 26 procent aan de vijfprocentnorm, waar dat in 2008 nog 11 procent was. Nog eens 7 procent haalt deze norm, die stelt dat vijf procent van de contacttijd uit bewegen en sport dient te bestaan, bijna.

Ook duidelijk wordt evenwel dat het aanbod zich grotendeels beperkt tot het eerste en in mindere mate tweede leerjaar BOL. Bijna de helft van de eerstejaars BOL-studenten (45%) voldoet anno 2012 aan de norm, waar dat in 2008 17 procent was. Van alle tweedejaars BOL-studenten haalt 20 procent (tegen 10% in 2008) de norm; in het derde en vierde leerjaar geldt dat voor nog maar 8 respectievelijk 5 procent. Binnen BBL-opleidingen is de aandacht voor bewegen en sport minimaal: 2 procent voldoet hier aan de vijfprocentnorm. Geconcludeerd kan derhalve worden dat mbo-instellingen de afgelopen jaren fors hebben ingezet op bewegen, sport en vitaliteit, met een sterke focus op BOL 1 en BOL 2.

Verankering: zowel centraal als decentraal

Er blijkt een sterke samenhang te bestaan tussen beleidsmatige verankering enerzijds en aandacht voor bewegen en sport in het onderwijscurriculum en het halen van de vijfprocentnorm anderzijds. De groei in het beweeg- en sportaanbod is dan ook mede te zien als een gevolg van de (eveneens gestaag) toegenomen beleidsmatige verankering van het thema, zowel op centraal (cvb-)niveau, als op decentraal niveau. Anno 2012 heeft meer dan de helft van de mbo-instellingen (52%) het thema opgenomen in centrale beleidsdocumenten. Dit vertaalt zich stapsgewijs door naar decentraal niveau, want inmiddels heeft het thema bewegen sport en vitaliteit ook in de helft van de plannen van sectoren, clusters en domeinen een expliciete plek gekregen. Het percentage opleidingen, dat bewegen en sport in de OER en/of studiegids benoemt, is gestegen van 25 procent in 2010 naar 43 procent in 2012. De vooraf beoogde structurele verankering van bewegen en sport heeft, kortom, een belangrijke impuls gekregen de afgelopen jaren.

Plannen en randvoorwaarden: vooral zorgen over financiën

Punt van zorg vormt de financiering van het beweeg- en sportaanbod. De aflopende subsidieregeling in combinatie met de bezuinigingen in het onderwijs zorgen ervoor dat nog maar een derde van de mbo's plannen heeft om het aanbod uit te breiden (tegen 59% in voorgaande jaren). Een deel van de mbo's geeft – in een open invulveld – aan dat ook het huidige aanbod onder druk staat: “Door cvb en directie wordt overwogen het beweeg- en sportprogramma stop te zetten.” De doelstelling voor de komende jaren moet dan ook vooral zijn om het huidige niveau vast te houden en waar mogelijk licht uit te breiden. Om dat te realiseren verdient het aanbeveling om vooral in te zetten op twee aspecten: een effectieve inzet van middelen door de mbo-instellingen en verdere verankering van het draagvlak voor het thema.

Effectieve inzet van beschikbare middelen

In antwoord op het tekort aan voldoende goede sportaccommodaties en –docenten 'in eigen huis' zijn veel mbo-instellingen hun blik de afgelopen jaren letterlijk en figuurlijk meer naar buiten gaan richten. Anno 2012 vindt 55 procent van de sportactiviteiten plaats buiten de 'schoolmuren' en 77 procent van de mbo-instellingen zet ook externe sportinstructeurs in. Daarmee is een impuls gegeven aan de samenwerking met lokale partners en een betere benutting van de mogelijkheden die de omgeving biedt. Het is een manier om de omgeving en maatschappij meer in de school te halen en andersom. Wat dat betreft kan bewegen en sport worden gezien als voorloper op het gebied van onderwijsinnovatie en -ontwikkeling in het mbo.

Deze ontwikkeling heeft er aan bijgedragen dat op tal van plekken een vernieuwend aanbod is ontstaan: traditionele gymlessen hebben steeds meer plaatsgemaakt voor clinics, sportkennismakingscursussen en specifiek bewegingsaanbod met linken naar het beroep. Het verdient aanbeveling om de positieve ervaringen, die de afgelopen jaren zijn opgedaan, te bundelen en breed te verspreiden. Dat moet er toe leiden dat mbo-instellingen handvatten hebben om meer te doen met minder of evenveel middelen. Daarbij is het belangrijk om snel duidelijkheid te geven over beschikbare middelen en ondersteuningsmogelijkheden hierbij, om te voorkomen dat het opgebouwde enthousiasme en draagvlak wegzakt.

Verbreiding van het thema

De afgelopen jaren is een goede voedingsbodem gecreëerd voor structurele aandacht voor bewegen en sport in het mbo. Het aanbod voor BOL 1 en 2 is enorm toegenomen, evenals de beleidsmatige aandacht voor het thema op centraal en decentraal niveau. Om dit vast te houden en uit te breiden verdient het aanbeveling het thema bewegen en sport te blijven legitimeren. Het biedt voordelen op vele vlakken: op schoolniveau kan het bijdragen aan betere schoolprestaties, minder schooluitval en een prettigere leeromgeving, op maatschappelijk niveau zorgt het op termijn voor meer actieve en vitale burgers en werknemers.

Er liggen echter vooral kansen door bewegen en sport breder in te bedden en aan te haken bij belangrijke maatschappelijke ontwikkelingen. Voor onderwijsinstellingen wordt het steeds belangrijker om hun maatschappelijke gezicht te tonen. Belangrijk aangrijpingspunt daarvoor vormt het thema Gezonde School. Mbo-instellingen zijn bij uitstek in staat om een belangrijke bijdrage te leveren aan een actieve, gezonde leefstijl van een groep jongeren, waar op dit gebied veel winst valt te behalen.

DSP-groep BV
Van Diemenstraat 374
1013 CR Amsterdam

T +31 (0)20 625 75 37
dsp@dsp-groep.nl
www.dsp-groep.nl

KvK A'dam 33176766

DSP-groep, opgericht in 1984, is een onafhankelijk landelijk bureau voor onderzoek, advies en management, met zestig medewerkers. We werken in opdracht van de overheid (ministeries, provincies en gemeenten), maar ook van maatschappelijke organisaties op landelijk, regionaal en lokaal niveau.

Werkvelden

De werkvelden waarop we de meeste expertise hebben opgebouwd zijn veiligheid, jeugd, sport, kunst en cultuur, onderwijs, openbare ruimte en groen, sociaal beleid, stedelijke vernieuwing, welzijn, wonen en wijkgericht werken.

Dienstverlening

We ondersteunen onze opdrachtgevers bij complexe vraagstukken. We kunnen onderzoek doen, een registratiesysteem of monitor ontwikkelen, een advies uitbrengen, een beleidsvisie voorbereiden, een plan toetsen of tijdelijk het management voeren. DSP-groep geeft ook trainingen, workshops en lezingen.

Meer weten?

Neem vrijblijvend contact met ons op voor meer informatie of om een afspraak te maken. Bezoek onze website www.dsp-groep.nl voor onze projecten, publicaties en opdrachtgevers.